

სარჩევი

უცხოური წყაროები ძართული თარგმანებით:

XIII საუკუნის უცნობი სირიული ჰიმნი თბილისზე
(ქართულად, ინგლისურად, სირიულად) ----- 5

ძეგლები: წყაროთმცოდნეობა

ანტონ პრიტულა, ჰიმნი თბილისის აღების შესახებ ვარდას
კრებულიდან ----- 29

ძეგლები: ძართული-ქართული ფილოლოგია

თარგმანი ხინთიბიძე, ვეფხისტყაოსანი - შექსპირის
დაჯერებული წყარო ----- 71

ძეგლები: ძართული უმთხრესობა

დავით გვიგინაშვილი, იოანე პეტრიწი და მისი ფილოსოფიურ-
თარგმანული პროექტი ----- 137

დავით გვიგინაშვილი, იოანე პეტრიწის ენა ----- 165

ძეგლები: ძართული ისტორიოგრაფია

სოფია ვარშალომიძე, ალექსანდრე თვარაძე, ახალი კრებული:
„კავკასია მონღოლთა პერიოდში (XIII-XIV სს)“ (მოკლე
მიმოხილვა) ----- 199

კვლევები: ძართული ლიტერატურა

ლინდა ციციშვილი, ვაჟა-ფშაველას ლირიკის რამდენიმე
ზოგადსაკაცობრიო მოტივი ----- 217

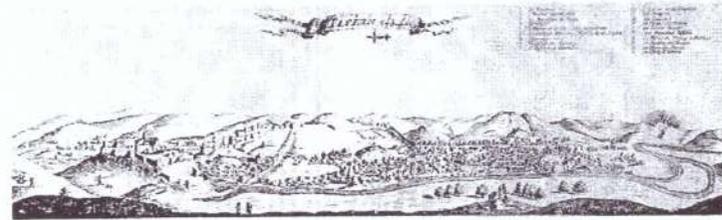
თამარ გეგეშიძე, "ცნობიერების ნაკადი" და ოთარ ჭილაძის
რომანები ----- 237

ლაურა ყრიგოლაშვილი, ანდრია კრიტელის დიდი კანონის
ქართული თარგმანები და კანონის, როგორც ჯანრის ჩამოყალიბების
რამდენიმე ასპექტი ----- 265

ნესტან ხულაფა, ქართული ჰიმნოგრაფია ----- 325

ძეგლები: ძართული უმთხრესობა

ნინო აფციაური, ჰაინც ფენრიხი - „ტყის დედოფალი; მითები და
თქმულებები საქართველოდან“ ----- 342

XIII საუკუნის უცნობი სირიული ჰიმნი თბილისის შესახებ

ჟურნალის წინამდებარე ნომერში ქვეყნდება ქართველოლოგიური მეცნიერებისათვის აქამდე უცნობი XIII საუკუნის ჰიმნი სირიული ჰიმნოგრაფიული კოლექციიდან, რომელიც ეხება 1220-21 წლების თბილისის მრავალჯერ აღებისა და აოხრების კატასტროფულ მოვლენებს. იგი შემონახულია მხოლოდ ერთი XVI საუკუნის ხელნაწერით (კემბრიჯის უნივერსიტეტი) და სამეცნიერო წრეებისათვის ხელმისაწვდომი გახდა სირიოლოგ ანტონ პრიტულას პუბლიკაციით და ინგლისური თარგმანით ("Caucasus during the Mongol Period", Wiesbaden 2012).

ჰიმნს ვაქვეყნებთ სირიული ორიგინალით, ა. პრიტულას ინგლისური თარგმანით და ჟურნალის ინიციატივით სირიულიდან შესრულებული ქართული თარგმანით (მთარგმნელი თამარ პატარიძე).

"ქართველოლოგის" ამავე ნომერში ქვეყნდება რედაქციის შეკვეთის საფუძველზე მომზადებული ა. პრიტულას სტატია "ჰიმნი თბილისის აღების შესახებ ვარდას კრებულიდან", რომელიც ავტორის თხოვნით მის მიერ მოწოდებული ფორმით იბეჭდება.

რედაქტორი

XIII century unknown Syriac hymn on Tbilisi

XIII century unknown Syriac hymn on Tbilisi is published in the current issue of the journal. The hymn concerns the disasters of conquering and ruining Tbilisi in 1220-21. It is met only in one manuscript of XVI century (the University of Cambridge) and became available for the scholarly circles with the publication of Assyriologist Anthon Pritula and its English translation ("Caucasus during the Mongol Period", Wiesbaden 2012).

The Syriac original, English translation by A. Pritula and Georgian translation by Tamar Pataridze is being published in the current issue.

The article "The Hymn about Conquering Tiflis from Warda collection" (A. Pritula) made by the order of editorial board is being published according to the author's provided format.

Editor

მოთხრობა თფილისის შესახებ, სხვა კვლავ
მისთაგანი¹

1 კატაკლიზმებით აღსავსე წელს, სამი გრძელი
წელიწადის დასასრულს,
როდესაც იმატა ყოველგვარმა უკანონობამ;
კადიები, კუტკალიები, შიმშილი და სიკვდილიანობა,
რავიანობა, ჯარის და ამზობი გაბატონდა მთელს
ტაბატარიაზე,
დასამარხადელი ხმა გაეგარდა და გავრცელდა
თფილის ქალაქზე,
ქობაქობის ჩასახვიდან არ ერი და ხალხი,
მთრე რომ ასე გაემარჯვა ზოროტებს,
რა მტარა ხედარი თფილისისა, სადაც ურზი ხალხი
მეცოდა,
უგულისხმო და შუურაცხადი, და ვერვინ ვერაფერი
შეასმინა მათ.
არაბთა ოცდამესამე და ისმაილიტთა მეექვსასე წელს
შეემთხვა ეს საქართველოს² მკვიდრთ, მსაგვსად იმისა,
რაც შეემთხვა ამალეკის ხალხს³.
შემოვიდა ბარბაროსული ძალა და მასთან ერთად
ხალხი სპარსეთისა⁴,
თათრები⁵, მოგვები და ქურთები⁶, თურქებთან⁷

¹რაც ტრადიციული ფორმულაა და ნიშნავს: მომდევნო (ტექსტი) იმავე ავტორისა (რომელიც ამ ტექსტის წინ იყო დასახელებული).
²Litt: "გარგუსაია"
³Litt: "ამალეკია"
⁴Litt: "ფარსია"
⁵Litt: "თართარია"
⁶Litt: "ქრთაუია": პრობლემურია, ეს ტერმინი "ქართველს" გულისხმობს თუ "ქურთს". ვფიქრობ, "ქურთს" უნდა გულისხმობდეს, იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ "საქართველო/ქართველი"-სთვის გამოყენებულია ტერმინები "გარგუსაია" (იხ. სქოლიო N2) და "გორგაიები" (49,49);
⁷ Litt: "თურქაია"

[The Story on Tiflis]

1. In a year full of evils,
as a completion of the three long years,
when all the disturbances increased,
locust and cricket, and hunger, and death,
and devastation, and terror, and sedition
fol. 49r Ruled over all the lands,
there was an ominous rumour heard,
that came to Tiflis city:
Ever since Christianity began,
there was neither people nor folk,
against whom evils took their fill.
2. How bitter the story of Tiflis is,
for disobedient people entered it,
neither thought of nor expected,
and not listening to persuasion¹.
3. In the year twenty three by the Arabs
and six hundred by the Ishmaelites²
it happened with the Georgian people
as it had with the people of Amalek.³
4. The barbarians' force came,⁴
and the Persian people together with it,
and Tartars, and the Magians,⁵
and the Kartvelians with the Turks.⁶
5. They were more numerous than locusts,
and more terrible than wasps,

¹ I.e. this disobedient people.
² The Arabs and Ishmaelites are meant here as synonyms for the Muslims. In the Thesaurus such a meaning for *المسلمين* is registered (Thesaurus 1879. T. 1. P. 172). Thus, the year mentioned in the text is 623 AH (by Hegira) / 1226 AD.
³ King David attacked them while they were banqueting, none of them escaped. All the belongings the Amalekites had taken from Israel were taken back (1 Sam 30: 11-21).
⁴ By the barbarians' force here, most likely, the Mongol invaders are meant.
⁵ By the Magians (*المجوس*) not only Zoroastrians could be meant, but sometimes the Persian people in general, even after their conversion to Islam. The supposed origin of this term here was suggested in the preface.
⁶ Persians and Turks and different nationalities formed the army of Jalal ad-Din, the Khorasmshah (Kirakos 1976. P. 146). Tatars are also mentioned in this list, but in fact their invasion to Georgia took place in 1220-1221 AD.

- ერთად.
- 5 კალიებზე მრავალრიცხოვანი იყვნენ და კრაზანებზე ურიცხვნი; ქვეწარმავლებზე უბოროტესნი და ეშმაკებზე დაუნდობელნი. ყოველი სანახი მოვლეს და ცეცხლს მისცეს, ყოველი ქალაქი, რომელშიც ფეხი დადგეს, სოდომის მსგავსად მოაოხრეს. მხეცთა მსგავსი ხალხი, ბოროტნი და მავნენი, მოედნენ ამ სარწმუნოებით აღსავსე ადგილებს. მოაწიეს განსაცდელი ქალაქზე და მკაცრად დასაჯეს თფილისის სამეფო, ცნობილი და სახელგანთქმული. მამაცი ვაჟკაცი შალვა¹, ამ ამბების გაგონებისთანავე სათავეში ჩაუდგა შვიდი ათას [კაცს], რომლებიც მერყის მათ შეუსვენებლად.
- 10 ჯარის ნაწილი გაუნადგურეს და ყოველ დღე უფრო და უფრო დევნიდნენ; მაგრამ ახალი ღამქარი გამოემართა მათ წინააღმდეგ და შეიპყრეს იგიც და მისი ამაღაც. ჯაჭვები დაადეს, მხეცთა და ცხოველთა მსგავსად. როცა იხილა სიმამაცით აღსავსე [კაცმა] მოგვების ბოროტება, უმალ აფრინა ხალხისთვის წერილი: "აღსდევით სწარაფად და გაერთიანდით, სანამ ურწმუნოებას გაუმარჯვია ჩვენზე. რადგან ეს ხალხი უკიდურესად ძალმოსილია და ზღვის წყლის მსგავსად შეკრული. შებოჭეთ ისინი, სანამ აღზევებულან და გაუნადგურებიათ ჩვენი ხალხი". წერილი ხელში ჩაუვარდათ [დამპყრობლებს] და მესყუელად იხმეს სამართლიანი კაცი, და როგორც კი გამოკითხეს ამ წერილებზე, უშიშრად აღიარა:
- 15 "სამართლიანი არ იქნებოდა, ურწმუნოება სარწმუნოებაზე მაღლა დამეყენებინა",

¹Litt.: "შარვა"

- and worse than serpents,
and more ferocious than devils.
6. Any land they were crossing
they cast to the flames.
And any city they were entering
they used to leave like Sodom.
7. The people, resembling beasts,
evil and noxious,
entered those lands,
abundant in faith.
8. Indeed ¹ they exposed the city to trial,
giving sentence without any judicial process
to Kingly Tiflis,
The glorious and illustrious.
9. A brave man, Šarwā,²
having heard the news of them
led out about seven thousand,
and they fought with them unremittingly.
10. He destroyed a part³ of their army,
and all day long was pursuing them,
fol. 49v but the other part / arose against him,
and took him and his troop.
11. And they were put into chains,
like cattle or beasts.
As [the man] full of braveness saw
the evil of magianism,
12. He wrote messages hastily
to the people: 'Rise in haste,
and everyone get together,
before paganism has overcome!
13. For very strong this people are,
and they are gathered like sea water.

¹ ⚡ seems here to have a positive emphatic sense. Such a meaning has been recorded in many texts and in the hymns ascribed to Warda as well (see: Vilsker L.H. Ob utverditel'nom znachenii chastiysy *lā* v sirijskom jazyke, in: *Ksina*, 86 (1965), p. 25-50).

² Here probably prince Shalva Akhaltsykheli is meant. He took part in many battles, and was captured in the battle at Garni by Khorasmshah Jalal ad-Dīn in 1225 AD (Buniyatov 1986, p. 167).

³ Or "troop", if ⚡ was here originally with first ⚡ (a), not ⚡ (e); the vocalization here sometimes is dubious.

და როგორც კი [ეს] მოისმინეს, ყველამ ერთად სიკვდილით დასაჯა იგი.

დანარჩენები, დაახლოებით რიცხვით სამი ათასი, რომლებიც მთის წვერზე იდგნენ, მათ წინააღმდეგ შეიკრნენ და შეადგინეს დაჯგუფებები.

[მაგრამ] ქვემოდან აცოცდნენ მეომრები, მსგავსად შავი ღრუბლებისა და სქელი ქარბორბალისა, ყველანი დასცეს და მოსწყვიტეს მეყსეულად.

შემორტყნენ უშიშრად თფილისს, სადაც არც მეფე იყო და არც დედოფალი, შიგნიდან გაულეს [კარი] ურწმუნობმა და გარედან შევიდნენ მოგვები¹.

იმ დიდი დღის დასაწყისში თფილისში მოხდა მეტად საზარელი მოვლენები, შევიდა შიგნით ურიცხვი ზრბო და დაიღუპა ბევრი ხალხი.

20 ამ დროს რეკდნენ ეკლესიები ჰალელუიათი და საგალობლებით და გაისმოდა გამწარებულ თფილისში ხმა ტირილისა და გოდებისა.

განსაცდელებით სავსე დღე იყო, დღე წყვდიადისა და ნალველისა,

ნისლისა და ღრუბლებისა, როგორც ნეტარი ამოსი [წინასწარმეტყველი] ამბობდა²,

ამ დღეს გაათქვცდა კვნესა და თვალთაგან ცრემლთა დენა,

ამ დღეს ჩავარდნენ კეთილშობილი [ქალბატონები] ბილწ ურწმუნოთა ხელში.

ქალაქს ისე მოექცნენ, როგორც სილოამს³, ხოლო

¹ Litt.: "მოგვები"

² Am 1:14

³ Litt.: "როგორც შილოს", Jer 7:12, 26:9

seize them before they have arisen and exterminated our people!

14. The messages fell into their hands,¹ and they brought the just man straight away.

And as they asked him about the letters, he confessed with no fear:

15. 'It is not proper that I should hold paganism To be greater than (my) baptism!

And as they heard this, a slaughter was made by all of them at a gathering.²

16. The rest, about three thousand, who were standing at the top of the mountain, gathered against them in gatherings, and formed against them formations.

17. From below armies climbed up, like black clouds, and heavy whirlwinds.

They all fell down and died immediately.³

18. They encircled Tiflis with no fear, for there was neither king nor a queen in it. And the heathens came and unlocked from inside, and the Magians entered from outside.

19. At the beginning of the Great Day⁴ There was a great mockery in Tiflis, and a large crowd entered it, and it was the undoing of the great people.

20. At the time when the Churches sound Halleluiah and the songs, there sounded in poor Tiflis the voice of weeping and lamentations. fol. 50r 21. It was a day, full of oppression, a day of darkness and gloom, and that of mist and cloud, as blessed Amos said.⁵

¹ I. e. into the hands of the invaders.

² I. e. the hero was killed.

³ I. e. the Georgian troops

⁴ Probably Easter, as Tiflis was captured by Jalal ad-Din on the 8th of Rabi 1, 623 AH / 9th of March 1226 AD (Buniyatov 1986, p.170).

⁵ A paraphrase of Am 1:14.

სიონივით - დედაქალაქს,
მათი ხელმწიფე საულივით დაეცა¹, ხოლო მისი
შვილებიც მის მსგავსადვე მოისრნენ.

და ელის შვილებივით²[მოისრნენ] მათი მღვდლები
და კორახის³ შვილებივით - მღვდელთ-მსახურნი,
იერიხო⁴ მსგავსად დაეცა ყველაფერი, მათი
კოშკები და კედლები.

25 იონათანივით⁵ განადგურდნენ და აბნერივით⁶
მოისრნენ.

მეფეებს გვირგვინი მოხადეს, ხოლო მათ თავადებს -
სამაჯურები და დიადემები.

ნაჯახებით დაჩეხეს მათი ჯვრები, ნიჩბებით
ამოძირკვეს საკურთხეველებიდან.

მოაოხრეს სიწმინდენი და მიწას დაანარცხეს მათი
ძვირფასეულობა.

ძაღვები მიუშვეს ტაძრებში, ხოლო
საკურთხეველებში - სახედრები,

და ცხენები ჭიხვინებდნენ მათ სალოცავებში,
ბედაურები შედგნენ მათ ამბიონებზე.

ცეცხლს მისცეს მათი [წმინდა] ნაწერები და
გადაბუგეს წიგნები,

წამოაქციეს მონასტერთა და სახელოვან სავანეთა
ბოძები.

მათი მეთაურები სამსუნის⁷ მსგავსად დაეცნენ,
ხოლო უფრო მცირენი - ასაელის⁸ მსგავსად;

¹ 1 Sam 31

² 1 Sam 4: 17

³ Num 16 :32 კორახი

⁴ Litt: აირიხოს, Josh 6 :1 -8

⁵ 1 Sam 31: 2

⁶ 2 Sam 3 : 26

⁷ Litt: შიმშუნის, Judg 16 :28-30

⁸ 2 Sam 2 :18-23

22. The day when groans became strong,
and tears of eyes poured forth.

The day when the noble women fell
into the hands of the evil pagans.

23. They made their city alike Shiloh¹
and their capital alike Zion,
and their kings fell like Saul,

and their sons were killed like his sons,²

24. And their priests like the sons of Eli³

and their deacons he brought low like the sons of Korah.⁴

And like Jericho fell all
their towers and walls.⁵

25. They were ruined like Jonathan,⁶
and slain like Abner.⁷

Their kings' crowns were taken off,
as well as the bracelets and diadems of their nobles.

26. They destroyed their crosses with hatchets,
pulled out the altars with spades
ruined the sanctuaries with axes,
and cast their precious things to the ground.

27. They brought the dogs into their temples,
and the mules into their altars.

And the horses neighed in their chapels,
and the steeds rose onto their pulpits.

28. They burned their Scriptures in fire,
and their Books in flames.

and they overthrew the pillars of their cloisters,
and of their glorious convents.

29. Their chiefs fell like Samson,⁸
and their least like Asahel.¹

¹ Jer 7:12; 26:9.

² Saul, the king of Israel was killed at the battle of *Mount Gilboa* together with his sons (1 Sam 31).

³ Chief priest Eli's sons were killed at the battle with the Philistines (1 Sam 4:17).

⁴ Levite Korah and his sons were swallowed up by the earth together with their dwellings for their opposition to Moses (Num 16:32).

⁵ During the assault of Jericho by Israel its wall fell down (Josh 6:1-8).

⁶ Jonathan was one of Saul's sons killed at the Battle of Mount Gilboa (1 Sam 31:2).

⁷ Abner was a commander who supported David in his struggle against house of Saul. He was treacherously murdered by Joab (2 Sam 3:26).

⁸ Judg 16:28-30.

მათი ვაჟკაცები კი გოლიათის¹ მსგავსად და არავინ გამოჩნდა მათი დამმარხველი.

30 მთიბავთა მსგავსად გადათიბეს და მოთელეს მათი მოხუცები და როგორც ბალახი - მათი ახალგაზრდები, ხოლო შვილები კი - როგორც ხორბლის თაველები. ყურმენივით დაკრიფეს და კენკრასავით შეაგროვეს, ფეხით გადაუარეს და გათელეს: "აკა, აკა" [იმახდნენ] და ზედ გადადიოდნენ. ფრინველები ჭამდნენ მათ გვამებს და ცხოველები გამოძლენ მათი ხორცი, ხოლო მიწა კი - მათი სისხლით და ზეცას სწვდებოდა კვამლი. მათი ქალიშვილები შეურაცხვეს და ქალბატონები დაამცირეს: მათ შორის დიდებულები გააშიშვლეს და ბანოვანთ შემოსძარცვეს სამოსელი. საპირისფარეშოდან გამოყარეს გოგონები, ხოლო წყვილები თავიანთი საძინებლიდან, ოთახიდან - დიდგვაროვანი ქალბატონები და ყველანი მოსამსახურეებად აქციეს.

35 ტაძრებიდან ხელთ იგდეს ჯვრები და ბარძიმები [სხვა] სიწმინდეებთან ერთად, თავიანთ ქალაქებში გააგზავნეს, როგორც საბომბერები და საჩუქრები, ეპისკოპოსებს, როგორც ბოროტისმქმნელებს, ჯაჭვები დაადეს და მათი მეთაური დანიელივით² [აღმოჩნდა] ტყვეობაში. კათოლიკოსი გაკოჭეს და ეპისკოპოსნი სახრჩობელაზე ჩამოვიდეს.

¹ 1 Sam 17:48 -50

² Dan 1-12

And their brave men like Goliath,² and there is no one to bury them.

30. Like reapers they reaped them, and threw down their elders like shocks, and their youth like standing corn, and their children like ears of wheat. fol. 50v 31. And / they gathered them like grapes, and they collected them like berries, and like treaders of grapes they trod them down. "Hurrah, hurrah!", and they trampled them.

32. The birds ate their corpses, the animals sated themselves with their flesh. And the ground was saturated with their blood, and the smoke reached heaven.³

33. Their virgins were dishonored, and their respected [women] desecrated, and most important of them were left naked, and their great [women] were uncovered.

34. They led the girls out of the chambers and the brides from the nuptial beds and the noble women from the rooms and made of them maidservants

35. They took crosses from the Churches, and chalices together with the objects of worship they sent them to [their] cities as presents and gifts.

36. And the bishops were put into chains like villains. And the head of all episcopacy was like Daniel in captivity.⁴

37. The Catholicos was bound, and the bishop was muzzled, and the chief priest and the chorepiscopus they were dragging along, yoked like bulls.

¹ Asahel was Joab's young brother, who was very handsome. He was killed by Abner (2 Sam 2:18-23).

² 1 Sam 17:48-50.

³ Such a smoke appeared after the extermination of Sodom and Gomorrah (Gen 19:28).

⁴ It is described in the Book of Daniel (Dan 1-12).

მღვდელმთავარნი და ქორეპისკოპოსნი ათრიეს და უღელში ჩააბეს ხარებივით.

საკმეველებს მეტალის ფილები დაახურეს დაშუბები პალმის რტოებს [დაასეს]

მონებს გადასცეს მათი მოსასხამები და მათი ანაფორები - კახპებს.

მათ წინასწარმეტყველებს ცეცხლი შეუკეთეს და მოციქულები ცეცხლის ალში ჩააგდეს, და სამეფო სახარებაც წაბილწეს.

40 განდევნილებს სენაკებში და ბერებს მათ კელიებში ქურციკივით მიუხტნენ და ცოცხლად გაატყვევეს.

სიწმინდეში მყოფ ქალებს, ქორწინებაში რომ არ ყოფილან შესულნი,

წყლის მზიდავებად და მეძავებად ფარდულებში იყენებდნენ.

წაბილწეს ვინც ქალიშვილი იყო, შეიპყრეს ვინც თვალწარმტაცი იყო,

და გაფატრეს ფეხმძიმენი და არ იწყალებდნენ ჩვილების მეძუძურ დედებს.

ზოგს სამოსელი განძარცვეს და ტურებივით მიაგდეს,

ზოგის სანატრელი [არსებანი] მოწყვიტეს საშოში წიწილებივით.

ზოგი გადაბუგეს საკუთარ სახლებში თავიანთ შვილებთან ერთად.

ზოგმა იხილა თავიანთი შვილების წამება და ტანჯვით სულის აღმოხდომა.

45 ზოგმა მთას მიაშურა, მაგრამ იქიდან ჩამოყარეს, ზოგი გამოქვაბულებში ჩაიმალა და შიმშილითა და წყურვილით მოკვდა.

ზოგი ცხენებს მიაბეს და გააჭენეს, და ისინი მდიდარი [კაცივით]¹ მოსთქვამდნენ მაგრამ საშველი საშველი არ მიეცათ.

¹ Luke, 16 : 24-26

38. They made amulets¹ of their censers and spears of their hosannas,²

and they gave their stoles³ to the slaves, and their robes to the whores.⁴

39. And they threw their Prophets into the fire, and their Apostles into the flames.⁵

And the King's Gospel was scorned by them.

40. The hermits in their cells, and the monks in their chambers

like gazelles they came to them, and skinned them alive.

41. The saintly nuns, that had avoided matrimony -

They used them as cup-bearers, and as whores in brothels.

42. And they violated those who had been virgins, fol. 51r and captured those /who were beautiful.

And they tore apart those who were pregnant.

And they had no mercy on those who were suckling.

43. Some of them they stripped of their clothing, and left them like jackals.

And there are some, whose dear ones they slaughtered like chickens in their wombs.

44. And some they burned inside their houses together with their babies.

And some of them watched the torments of their children, and their souls left them through the sufferings.

45. And some of them climbed up a mountain and threw themselves down from there.

And some of them hid in the caves, and died of hunger and thirst.

46. And some were bound to horses, which they drove together with them.

¹ Or plates.

² I. e. palm-branches.

³ Stoles of different shapes are worn by deacons of both Georgian and East Syrian ("Nestorian") Churches.

⁴ One of the meanings of *ῥῆμα* is a vestment of clergymen.

⁵ I. e. the Scriptures of the Prophets and Apostles.

ვინ არის შემძლე გვიამბოს მათ შესახებ, იმაზე, თუ როგორ ან რამდენი შეავიწროვეს?

ამ ადამიანთა ან მათი ოჯახების რიცხვზე?

ორმოცდამეოთხე ფსალმუნი შემცველი ორმოცდათოთხმეტი მუხლისა,

და კიდევ სხვა, სამოცდათმეთოთხმეტე, რომელშიც ორმოცდაშვიდი მუხლია,

მესამე კი ნომრით ოთხმოცდამეცხრამეტეა,

და მასში ოცდაცხრა მუხლია,

და რაც მაკაბელებზე¹ ითქვა, შესაფერისია გორგაიებზე (ქართველებზე).

50 ღმერთო ჩვენო, ღმერთო ჩვენო, რატომ უგულვებლყავი ასე შენი ხალხი?

და მიატოვე ისინი ცხერის ფარასავით, არც მწყემსი რომ უვის და არც წინამძღოლი?

განა შენს სახელს არ ესავდნენ და შენს დღესასწაულს არ ზეიმობდნენ?

შენს საიდუმლოებს არ აღასრულებდნენ და განუწყვეტლივ არ განგადიდებდნენ?

რატომ აღმოჩნდა მუმილი მათ სახლებში და ბუები მათ საძინებელში?

გოდება მათ ეზოებში და ტურები მათ საცხოვრისში?

საიდან მოხვდნენ ეშმაკები მათ ტაძრებში და სიბინძურე მათ წმიდათა წმიდაში?

როგორ დაიმარხნენ მათი კეთილშობილნი და როგორ გაითელა ქუჩებში ფეხით მათი სხეული?

მათი მშვენიერი და თვალადი შვილები რატომ ჩაუგდე ხელში მათ მოძულეებს?

და მათი მშვენიერი ქალიშვილები რატომ ჩააგდე მათი მტრების ხელში?

¹ Litt: "მაყაბიებზე"

And they were clamoring, like the Rich Man¹ but they were not given a drop.

47. Who is able to tell about them, how and how many attacked them?

And about the number of their persons, also about the number of their families?

48. Psalm forty four, in which there are fifty four phrases,² and another one is seventy four,

in which there are forty seven phrases.³

49. The third one is number ninety nine, in which there are twenty nine phrases,

these were said of the Maccabees, and are very suitable for the Georgians.⁴

50. Our Lord! Our Lord! For what reason did You neglect Your people so?

And have forsaken it like a flock of sheep that has neither a shepherd nor a leader?

51. Were they not confessing Your name, and celebrating Your Feasts?

And were they not exulting Your Mysteries, and glorifying You all the time?

52. Why are there moles in their houses, fol. 51v And hedgehogs inside their chambers?

And lamentation in their yards, And jackals in their rooms?

53. Why are there devils in their Churches, and the filthy in their Holy of Holies.

Why are their nobles buried, and their bodies being trampled in the streets?

¹ Lk 16:24-6.

² Psalm 44 (according Peshitta numbering) contains 26 verses. But following the punctuation it is divided into 54 sentences, which corresponds to one of the meanings of *ܠܗܘܐ ܗܘܐ* (sentence, phrase). This psalm tells about the defeats of Israel and its disgrace.

³ Psalm 74 containing 47 sentences also relates about the defeats and destruction of Israel. It is particularly close to the descriptions of the devastation and burning of the sanctuaries, placed in strophes 26-28 of the hymn being published (compare to Ps 74: 4-7).

⁴ This Psalm, according to tradition, was written by David on the defeat of the Midianites from Moses (Num 31:1-12). In Peshitta this is also noted in the title of this Psalm. But in some apocryphal titles it could be connected with Maccabees.

ვინ არის შემძლე გვიამბოს მათ შესახებ, იმაზე, თუ როგორ ან რამდენი შეავიწროვეს?

ამ ადამიანთა ან მათი ოჯახების რიცხვზე?

ორმოცდამეოთხე ფსალმუნი შემცველი ორმოცდათოთხმეტი მუხლისა,

და კიდევ სხვა, სამოცდათმეთოთხმეტე, რომელშიც ორმოცდაშვიდი მუხლია,

მესამე კი ნომრით ოთხმოცდამეცხრამეტეა,

და მასში ოცდაცხრა მუხლია,

და რაც მაკაბელებზე¹ ითქვა, შესაფერისია გორგაიებზე (ქართველებზე).

50 ღმერთო ჩვენო, ღმერთო ჩვენო, რატომ უგულებელყავი ასე შენი ხალხი?

და მიატოვე ისინი ცხერის ფარასავით, არც მწყემსი რომ უვის და არც წინამძღოლი?

განა შენს სახელს არ ესავდნენ და შენს დღესასწაფსაულებს არ ზეიმობდნენ?

შენს საიდუმლოებს არ აღასრულებდნენ და განუწყვეტლივ არ განგადიდებდნენ?

რატომ აღმოჩნდა მუმლი მათ სახლებში და ბუები მათ საძინებელში?

გოდება მათ ეზოებში და ტურები მათ საცხოვრისში?

საიდან მოხვდნენ ეშმაკები მათ ტაძრებში და სიბინძურე მათ წმიდათა წმიდაში?

როგორ დაიმარხნენ მათი კეთილშობილნი და როგორ გაითელა ქუჩებში ფეხით მათი სხეული?

მათი მშვენიერი და თვალადი შვილები რატომ ჩაუგდე ხელში მათ მოძულეებს?

და მათი მშვენიერი ქალიშვილები რატომ ჩააგდე მათი მტრების ხელში?

¹ Litt: "მაყაბიებზე"

And they were clamoring, like the Rich Man¹ but they were not given a drop.

47. Who is able to tell about them, how and how many attacked them?

And about the number of their persons, also about the number of their families?

48. Psalm forty four, in which there are fifty four phrases,² and another one is seventy four,

in which there are forty seven phrases.³

49. The third one is number ninety nine, in which there are twenty nine phrases,

these were said of the Maccabees, and are very suitable for the Georgians.⁴

50. Our Lord! Our Lord! For what reason did You neglect Your people so?

And have forsaken it like a flock of sheep that has neither a shepherd nor a leader?

51. Were they not confessing Your name, and celebrating Your Feasts?

And were they not exulting Your Mysteries, and glorifying You all the time?

52. Why are there moles in their houses, fol. 51v And hedgehogs inside their chambers?

And lamentation in their yards, And jackals in their rooms?

53. Why are there devils in their Churches, and the filthy in their Holy of Holies.

Why are their nobles buried, and their bodies being trampled in the streets?

¹ Lk 16:24-6.

² Psalm 44 (according Peshitta numbering) contains 26 verses. But following the punctuation it is divided into 54 sentences, which corresponds to one of the meanings of *ܠܘܟܠ ܗܘܐ* (sentence, phrase). This psalm tells about the defeats of Israel and its disgrace.

³ Psalm 74 containing 47 sentences also relates about the defeats and destruction of Israel. It is particularly close to the descriptions of the devastation and burning of the sanctuaries, placed in strophes 26-28 of the hymn being published (compare to Ps 74: 4-7).

⁴ This Psalm, according to tradition, was written by David on the defeat of the Midianites from Moses (Num 31:1-12). In Peshitta this is also noted in the title of this Psalm. But in some apocryphal titles it could be connected with Maccabees.

55

და თუ თავიანთი ცოდვებით განგარისხეს და თავიანთი საქმიანობით გაგაწვილეს, მათი ბაგენი უფლად ხომ გიხმობდნენ და მათ გულებს შენ არ დავიწყნიხარ. უზენაესმა ისმინა ეს სიტყვები და იქმნა, როგორც ჩემი გამკითხველი: დადუმდი და დაწყნარდი, საბრალობელო, ვის განიკითხავ? განა არ წაგიკითხავს სახარება სავსე ცხოველი სიტყვით, როგორ გადასცდი ჯეროვანს და ლაპარაკობ დაბრკოლებულთა მსგავსად? არ მოგისმენია მაცხოვრებელ ბაგეთაგან ეს გამონათვამი მოყვასთათვის განკუთვნილი: მართალთა ძენი მარადის იდევენებიან ძეთაგან წარწყმედილობისა, სახლიდან განგაძევენ და ქუჩებში გვგემენ, მსხვერპლად ჩავთვლიან შეუპუბელები მკვლელები.

60

დედამიწის სხეულიც რომ მოაკვდინონ, სულის მოკვლას ვერ შესძლებენ. თქვენი სხეულები ჩემგან აღდგებიან და მარადიულად იხარებენ სასუფეველში. იმ შემთხვევაშიც კი, მე რომ დამემოწაფოთ, უფალზე სათნო ვერ იქნებით. რაც მე მიქნეს, მასვე გიზამენ თქვენ. განიხარეთ ჩემი ხვედრის გაზიარებით. სიხარული არ გმართებთ ბოროტებით აღსავსე ქვეყანაზე, არამედ ტანჯვანი და ტკივილები, ხოლო საუკუნო სიცოცხლე კი - იმ ქვეყნად. უფალი ჩვენი მოწყალეთა გვირგვინია და მკვლელთა მტანჯველი. წყალობა ჰყავ მთავარ ცოდვილზე, ამ სიტყვების მწერალზე.

54. Their graceful and handsome sons,
why did You hand them over into their haters' hands?
And also their beautiful daughters,
why did You leave them to their foes' hands?
55. And if they angered You with their sins,
and irritated You with their deeds,
they called You with their mouth,
and their hearts did not forget You.
56. The Righteous One heard those words,
and He was like an accuser for me:
'Fall silent and calm down, o sinner!
Whom have you judged?
57. Have you not read the book of the Gospel,
that is full of lively words?
Why have you strayed from what is proper,
and spoken like those who are misled?
58. Have you not heard the vivifying mouth
say this to His friends:
'The sons of the right hand are pursued
all the time by the sons of perdition.
59. From the houses they will drive you away
and in the streets they will beat you,
and they will consider you as sacrifices,
your impudent killers.
60. But if they kill the body on earth,
they are not able to kill the soul.
Your bodies will be resurrected by me,
and will rejoice in my Kingdom for ever.
61. If you are my disciples,
you are not better than your Lord.
So, what they did to me, they will do to you.
Be glad that you are my companions!'¹
62. You did not promise mirth
fol. 52r in the world full of evil,
but rather sufferings and sorrows.
And incorruptible life is in the next world.²
63. Our Lord, crown of the slaughtered,
and bringing torment to the killers,

¹ Paraphrase of Mt 10:24; 24:9; Mk 13:9; Lk 21:12; Jn 15: 18-21; 16:2.
² Paraphrase of Jn 16:33.

შეუნდე სისუსტენი და წარწყმედილობა, შეუნდე და
მიუტევე შეცოდებანი და გადმოადინე შენი მაღლი
მის მსგავსებზე.

დიდება შენდა ყოველთა ბაგიდან და საიდუმლო
მყოფობა მარად და მარად.

have mercy upon the head of the sinners

the composer of these words!

64. And pity his weakness, and his perdition,

and forgive and remit his debts,

and pour Your grace on those like him!

And glory to You from all mouths,

the Concealed Being, for ever!

[fol. 48v]

[1] * * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

[fol. 49r]

* * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

[2] * * * * *

* * * * *

[3] * * * * *

* * * * *

[4] * * * * *

* * * * *

[5] * * * * *

* * * * *

[6] * * * * *

* * * * *

[7] * * * * *

* * * * *

[8] * * * * *

* * * * *

[9] * * * * *

* * * * *

[10] * * * * *

[fol. 49v]

[11] * * * * *

* * * * *

[12] * * * * *

* * * * *

[13] * * * * *

* * * * *

¹ marg. * * * * *

- [32] گزلیه کتلیه علبه. . مهجیه بنهه کتیه
 * هتیه کتیه جی وکته. . هکته جه لکته
 [33] گزلیه کتیه کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [34] جی کتیه کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [35] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [36] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [37] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [38] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [39] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [40] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [41] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [42] [fol. 51r; 42] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [43] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [44] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [45] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [46] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [47] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [48] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [49] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه
 [50] هکته کتیه. . هکته کتیه
 * هکته کتیه. . هکته کتیه

